

Vrede verbindt verschil

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Daniël 1, 1-21

Tweede Schriftlezing: Psalm 86, 1-5

Schriftlezing Evangelie: Mattheüs 6, 24-34

VREDE VERBINDT VERSCHIL

Inleiding (aangereikt door Pax)

De groeiende diversiteit in Nederland roept veel reacties op. Nieuwsgierigheid en vreugde, maar ook racisme en angst voor het onbekende. De Vredesweek 2020 gaat over het omgaan met die verschillen. Verschillen in cultuur, gebruiken, huidskleur en religie. Verschillen in morele opvattingen en de spanningen die dit oproept met de vrijheid van meningsuiting en de fundamentele gelijkheid van mensen. In de Vredesweek gaat het over hoe belangrijk het is om het verhaal van de ander te leren kennen, in plaats van te blijven hangen in het eigen gelijk.

Prediking

Gemeente van Christus,

Israël kent verschillende sterke verhalen van identiteitsbehoud onder moeilijke omstandigheden. Een voorbeeld vinden we in bedoeïenenzoon Jozef. Hij moet zich staande houden in het vreemde Egypte. Van de zoon van een welvarend herdersvorst is hij plotseling gedegradeerd tot een slaaf, die door valse beschuldigingen zelfs in de gevangenis beland. Hoe houd je daar je identiteit staande? Als alle context vals is.

Een ander krachtig verhaal, tegen de achtergrond van een vergelijkbare spanning, is dat van Daniël en zijn vrienden. Na de inname van Jeruzalem door de Babyloniërs in 586 v.Chr., zo vertelt het verhaal, waren er in de ballingschap eens vier jonge Judese mannen die door de koning van Babel werden uitgekozen om speciaal te worden onderwezen in de Babylonische cultuur om te worden opgeleid tot leidinggevende functies in het bestuur van Babel. Wat een eer! Maar de spannende vraag die de verteller stelt, is: Hoe houden deze jongens hun identiteit staande? Wie zijn zij eigenlijk? Hij is niet zozeer geïnteresseerd in de vraag welk nut zij kunnen hebben voor de koning van Babel. Maar: Wie zijn deze jongens ten diepste voor God?

Het is de vraag die we kunnen herkennen in de verhalen van de aartsvaders, in het verhaal van Esther, het joodse meisje dat ineens koningin van Perzië werd, en als je er oog voor hebt, in zoveel bijbelverhalen. Telkens weer wordt de vraag naar de kern gesteld. Het is het verhaal van wat ook wel genoemd is, *the wandering jew*, de rondzwervende Jood, het Joodse volk in diaspora, de eeuwen door.¹ Dit is een oeroud universeel thema. Eigenlijk ontstijgt die vraag het Jodendom. Het is een vraag die, als het erop aankomt, wordt gesteld aan ieder mens. Wie ben jij? Ook los van etniciteit en huidskleur, los van taal en van religie, los van je vader, los van je moeder: Wie ben jij? Zonder antwoord op die vraag, ik bedoel een antwoord voor jezelf, kun jij niet ademen, heb je geen veerkracht wanneer het erop aankomt, ben je niet meer dan een exponent van je achtergrond, een functie van je familie.

¹ Vgl. Eugène Sue, *Le Juif Errant*, Paris 1844. Dit boek gaat niet zozeer over het lot van de joden, als wel het motief van voortdurend moeten dwalen over de aarde, dat de Franse Hugenoten als vluchtelingen overkwam.

Vandaag is dit het verhaal van miljoenen vluchtelingen over de hele aarde, op zoek naar een veilige plaats om te wonen. Zij zoeken een plek om te wonen. Maar waar zij in wezen naar op zoek zijn is vrede, voor hen die hun zijn toevertrouwd, voor zichzelf, maar ook voor hun omgeving. Mensen onderweg, kwetsbaar tot op het bot, zij balanceren continu tussen assimileren en isoleren. Zij kunnen vernederd worden tot in de kerken van het bestaan. Zij kunnen ter dood worden gebracht in vurige ovens. Zij kunnen uit de opvangkampen worden verdreven door vuur en moeten leven in de open lucht, vergeten als ze zijn, op de wegen van een steenrijk Europa. Maar nooit, zegt dit verhaal, mogen zij vergeten wie ze zijn als kostbare mensen. Zij hebben bestaansrecht, ook al maakt daar geen rechter ter wereld meer om. Hun God gaat met hen mee, in de grilligheid van de geschiedenis, in het wel en wee dat eigen is aan kwetsbare mensen. Ook aan u en mij.

De Daniëllegende werd geschreven en verteld in een tijd dat de Joden in hun eigen land wreed werden onderdrukt door de Seleuciden. Jeruzalem werd op last van koning Antigonos IV Epifanes (215-164 v. Chr.) ontwaard. Zijn rijk was ontstaan na de megaveldtocht van Alexander de Grote en was gefundeerd op de Grieks-Oosterse cultuur. Antigonos was dus een Hellenistische vorst en had het nogal hoog in de bol en zette een beeld van zijn god Zeus in de tempel van Jeruzalem. Van de Joden werd niets anders verwacht dan dat zij zich zouden aanpassen. Hun gebruiken werden verboden. Zij werden gedwongen tot heidense leefwijzen, hun een gruwel. Judas Makkabeüs kwam in opstand komen en met veel geweld gingen de Makkabeeën ruimte afdwingen voor hun eigen identiteit. Lange tijd was de vrede, in wat een Israël heette, ver te zoeken. Jeruzalem was de Joden een vreemde stad geworden.

Juist in deze tijd zal het zijn geweest dat de verhalen van Daniël werden gekoesterd. Immers Daniël en zijn vrienden moesten zich voegen, aanpassen aan het vreemde hof. Het waren niet zomaar jongens. Ze mochten geen lichamelijke gebreken hebben. Knappe jongens waren het, mooi van gestalte en slim en intelligent. Zij leerden de taal, de gewoonten, allerlei wijsheid en kennis aan het Babylonische hof. En toch verloren zij hun identiteit niet. Zij verontreinigden zich niet door te eten of te drinken wat niet was toegestaan vanuit hun eigen geloof. Wij weten niet of Joodse wetgeving wat betreft koosjer eten en drinken in de tijd van de echte Babylonische ballingschap van de Joden al zo ver was ontwikkeld als in later tijden. Maar voor de verteller doet dit er niet toe. Wat telt is dat deze jongens weten waar zij de grens moeten trekken en zij drinken dus geen wijn van de tafel van de koning en zij eten geen vlees dat mogelijk niet koosjer was of aan de heidense goden gewijd.

Het wonder van het verhaal is dan natuurlijk dat zij er met hun groentehapje aan het eind van het verhaal gezonder en beter uitzien dan alle anderen die het koninklijke eten hadden gehad. Grappig verteld eigenlijk, want terwijl zij alleen maar simpele groenten aten, waren zij tenslotte mooier om te zien en intelligenter dan alle anderen aan het hof. Sterker nog, hun raadgevingen aan de koning waren tenslotte tien keer zo goed als die van alle andere wijzen in het hele rijk.

Zo mooi kan het in de werkelijkheid niet gaan. Maar de Joden vertellen elkaar deze verhalen niet voor niets. Het is alsof zij willen zeggen: Zozeer kan God met je zijn. Laat je vertrouwen niet verschrompelen, want als God met je is, dan kom je er goed doorheen. Dan wordt je gesterkt, wat er ook gebeurt. Je mag je gedragen als een Babyloniër, je bent en blijft een Jood. En dat is maar goed ook. Vergeet dat nooit.

Ging het maar zo in onze werkelijkheid. Konden vluchtelingen maar vasthouden aan hun eigen gebruiken en dan bij sollicitaties opvallen doordat zij tien keer zulke goede kwaliteiten konden tonen als anderen. Helaas weten wij dat dit een illusie is.

De meesten krijgen niet eens de kans te laten zien wat ze kunnen. Zodra uit je naam, je herkomst of je huidskleur blijkt dat je geen autochtone Nederlander bent, loop je grote kans uit een sollicitatieproces te vallen.

Ook weten wij, die na de Tweede Wereldoorlog leven, al lang dat God de Joden niet heeft gered van de doodskampen van de Nazi's. Wij weten dat het Hitler was die volledig geassimileerde Joden er op brute wijze aan herinnerde dat zij anders waren en dat was niet als compliment of de herontdekking van interessant cultureel erfgoed bedoeld. Je stamboom kon in de jaren veertig je veroordeling tot de dood betekenen. Velen waren het zelf vergeten. Maar Hitler niet. Hij liet geen middel ongebruikt om de verschillen te verscherpen en de vrede te vernietigen.

Als wij vandaag, zoals in het thema van Pax, zeggen dat de betekenis van vrede is dat verschillen verbonden worden, wat bedoelen wij daar dan mee? Niet dat verschillen er niet toe doen. Verschillen zijn belangrijk en zij mogen er zijn. Sterker nog, verschillen maken mensen mooi. Mensen zijn geen grijze muizen. Het is juist waardevol om voluit kleurrijk te durven zijn. Het leven wordt boeiender en interessanter voor wie verschillen kan waarderen en de scherpe tegenstellingen die er kunnen zijn weet te behartigen met verstaanbare taal en gepaste maatregelen. Waarderen is iets anders dan wegstijven bij problemen.

Daniël en zijn vrienden zijn *chassidim*, dat zijn mensen aan God toegewijd. Zij doen *chesèd*, brengen de liefde in praktijk, waarvan in de Hebreeuwse bijbel God zelf de onuitputtelijke bron is. Zij zoeken contact met mensen op hun weg, leren de taal en verdiepen zich in een voor hen vreemde cultuur. Ze zijn erop uit Gods liefde in de wereld zichtbaar te maken door, ook bij grote verschillen, concreet de verbondenheid met mensen te zoeken. Maar ze zullen die nooit ten koste laten gaan van hun verbondenheid met hun eigen achtergrond, en met hun eigen God, getuige ook de volgende verhalen uit het boek Daniël. Zo staan Daniël en zijn vrienden in de houding van de toegewijde bidder in Psalm 86, die in de tekst van de psalm ook een *chassid* wordt genoemd, een God toegewijde die niet anders kan dan vertrouwen op Gods liefde.² Vrede verbindt verschillen, het is voor hen praktisch. Binnen de situatie van de ballingschap die hen overkomt, zoeken zij vrede en daardoor verbinding, zonder zichzelf te verliezen.

Twee heren kun je niet dienen, het is een oude wijsheid. Voor Jezus betekent dit afzien van een zelfverdediging gebouwd op geld en zorgen, ten bate van vertrouwen op een zorgende God van liefde. Dat vertrouwen zal je niet onkwetsbaar maken. Het zal je wel helpen om in balans te blijven en je leiden tot een vrede die verschil verbindt.

Amen.

Uitzending en zegen

Weest ervan verzekerd gezegende mensen te zijn. De God die wij als Schepper vereren, is barmhartig en liefdevol voor al zijn schepselen. De verschillen die wij onderling kennen zijn niet bedoeld om ons tegen elkaar op te zetten. In de naam van deze God, vinden wij verbinding, zonder einde, voor al wat leeft.

De genade van onze Heer Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de heilige Geest, is met jullie allen.

² Beide woorden, die dus verwant zijn, *chassid* (toegewijde, vers 2) en *chesèd* (liefde of trouw, vers 5) komen voor in Psalm 86.